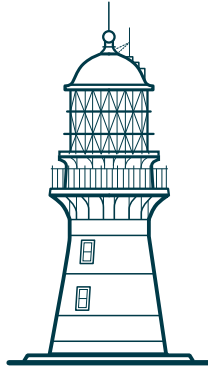

ATLAS VAN VUURTORENS AAN
HET EINDE VAN DE WERELD

meulenhoff.nl

JOSÉ LUIS GONZÁLEZ MACÍAS

ATLAS

V A N

VUURTORENS

A A N H E T E I N D E

VAN DE
WERELD

*Vertaling uit het Spaans door
Irene van de Mheen*

MEULENHOF

ISBN 978-90-290-9490-0

NUR 320

Oorspronkelijke titel: *Breve Atlas de los Faros del Fin del Mundo*

Teksten, illustraties, kaarten en vormgeving: © José Luis González Macías

Vertaling Virginia Woolf op pagina 66: Jo Fiedeldij Dop

Zetwerk: Pier Post

© 2020 Ediciones Menguantes, León, España

© 2021 Nederlandse vertaling Irene van de Mheen en Meulenhoff Boekerij bv,
Amsterdam

De uitgever heeft ernaar gestreefd alle rechten van derden te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen contact opnemen met Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam.

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Kort voorwoord	11. Evangelistas	23. Navassa
11	58	106
Kaart met vuurtorens	12. Flannan Isles	24. Robbeneiland
14	62	110
1. Adziogol	13. Godrevy	25. Rocher aux Oiseaux
16	66	114
2. Amédée	14. Great Isaac Cay	26. Rubjerg Knude
20	70	118
3. Aniva	15. Grip	27. San Juan de Salvamento
24	74	122
4. Bell Rock	16. Guardafui	28. Smalls
28	78	126
5. Buda	17. La Jument	29. Stannard Rock
32	82	130
6. Cabo Blanco	18. Klein Curaçao	30. Stephens-eiland
36	86	134
7. Clipperton	19. Lime Rock	31. Svjatonoski
40	90	138
8. Columbretes	20. Longstone	32. Tillamook Rock
44	94	142
9. Eddystone	21. Maatsuyker	33. La Vieille
48	98	146
10. Eldred Rock	22. Matinicus Rock	34. Wenwei Zhou
54	102	150

Ongetwijfeld was de vuurtoren aan het einde van de wereld een vast licht en men hoefde niet te vrezen dat een kapitein hem kon verwarren met een ander lichtbaken, want er was verder geen enkele vuurtoren te bekennen in die contreien.

JULES VERNE

De piraten van het Vuurtoreneiland

Kort voorwoord

Toen ik tijdens een familie-etentje vertelde dat ik een boek over vuurtorens wilde schrijven, keek mijn vader me een beetje ongelovig aan en riep: ‘Over vuurtorens? Maar jij bent net zo’n landrot als ik.’ Daar had hij gelijk in. Ik ben geboren in het binnenland van het Iberisch Schiereiland en heb – op een paar jaar na – altijd ver van de zee gewoond. Derhalve moet ik de lezer waarschuwen dat zich achter deze pagina’s een bedrieger verschuilt. Hoewel ik me al heel lang aangetrokken voel tot vuurtorens en zo nu en dan de onweerstaanbare behoefte heb gevoeld om naar de Galicische of Asturiaanse kust te vluchten om ze te zien, zoals iedereen waarschijnlijk af en toe heeft, spijt het me u te moeten meedelen dat ik absoluut geen deskundige ben op dit vlak.

Ik had al heel lang zin om een boek samen te stellen met het soort materiaal waarmee ik vertrouwd ben, zoals teksten, tekeningen, kaarten en afbeeldingen – elementen die dagelijks door mijn handen gaan op mijn werk. Ik had een idee in mijn hoofd, geïnspireerd door de boeken waarvan ik zo kan genieten – poëtische geïllustreerde atlassen met kaarten en korte verhalen die je meevoeren naar afgelegen plaatsen terwijl je comfortabel in je leunstoel zit – maar ik zocht een aanleiding om het aan op te hangen. Dat u dit boek over eenzame vuurtorens nu in handen hebt is te danken aan een aantal toevalligheden. Enerzijds was ik gevraagd een albumhoes te ontwerpen voor de Spaanse band North of South en kreeg ik het idee om een droomachtige tekening te maken van op asteroiden rondzwevende vuurtorens die hun licht rondom in de ruimte werpen. Terwijl ik onderzoek deed voor mijn illustraties werd ik verrast door een overdaad aan uitzonderlijke schoonheid. Ik bekeek de ene vuurtoren na de andere en was definitief verkocht. Anderzijds stuitte ik, opnieuw beroepsmatig, op *Sexta Extinción. Atlas sobre biodiversidad ausente* (Zesde uitroeiing. Atlas van afwezige biodiversiteit) van José Luis Viñas, een kunstproject over uitstervende vogelsoorten. Zo leerde ik de *Xenicus lyalli* en de vuurtoren op Stephens-eiland kennen en het verhaal over de mysterieuze verdwijning van een Nieuw-Zeelands vogeltje. Ik raakte zo gefascineerd dat ik op zoek ging naar meer informatie

over die vreemde gebeurtenis. Ik dook in de geschiedenis ervan en maakte me die op een bepaalde manier eigen. Niet lang daarna hoorde ik me het verhaal aan al mijn vrienden vertellen. Een onmiskenbaar teken dat ik spoedig in een afgelegen vuurtoren zou blijven steken, zoals de held in 'De misthoorn', een prachtig verhaal van Ray Bradbury, waarin een zeemonster gehoor geeft aan de roep van een vuurtoren en uit de diepten opduikt om hem te omhelzen.

Deze onmogelijke bouwwerken hebben iets moois en ruigs. Misschien omdat ze op zieltogende wezens lijken. Hun licht dooft, hun lichaam stort in. En hoewel veel van deze bakens blijven volharden in hun taak de zeeën te verlichten, zijn er vandaag de dag allerlei nieuwe communicatietechnologieën, waardoor hun functie langzamerhand overbodig wordt. Schepen kunnen het inmiddels zonder hun romantische bescherming stellen en intussen zijn er nieuwe gidsen bij gekomen – ruimtesatellieten, navigatiesystemen met gps, sonars, radars – waardoor je zou vergeten dat vuurtorens voor veel, veelal anonieme, mannen en vrouwen een woning en werkplek zijn geweest. In de loop van de tijd is het aantal geautomatiseerde vuurtorens gegroeid. Sommige daarvan verliezen hun oorspronkelijke doel om een toeristische attractie te worden. Andere, minder fortuinlijke vuurtorens worden direct ontmanteld. De meeste vuurtorenwachters, eens symbool voor bewaking en bescherming, hebben hun werkzaamheden achter zich gelaten. Hoewel deze manier van leven op het punt van verdwijnen staat, hebben we altijd hun verhalen nog. Ruïnes in de vorm van woorden van een tijdperk waarin het technische en het heldhaftige onlosmakelijk met elkaar verbonden waren. Want in vuurtorens, met name afgelegen vuurtorens, waren mensen altijd overgeleverd aan de grillen van de natuur.

Dit boek gaat daarom niet alleen over vuurtorens. Het is ook een manier om een blik te werpen in de spiegel van de menselijke existentie, vragen te stellen over een leven in eenzame afzondering, te erkennen dat we om te overleven aangewezen zijn op anderen, en de verschrikkingen en heldendaden waartoe een mens in extreme situaties in staat is, te onderzoeken. Voor sommigen is het gevoel van leegte als er niemand is om zich over je te ontfermen, een hel. Maar voor anderen, zoals Charles Bukowski, was eenzaamheid een beloning.

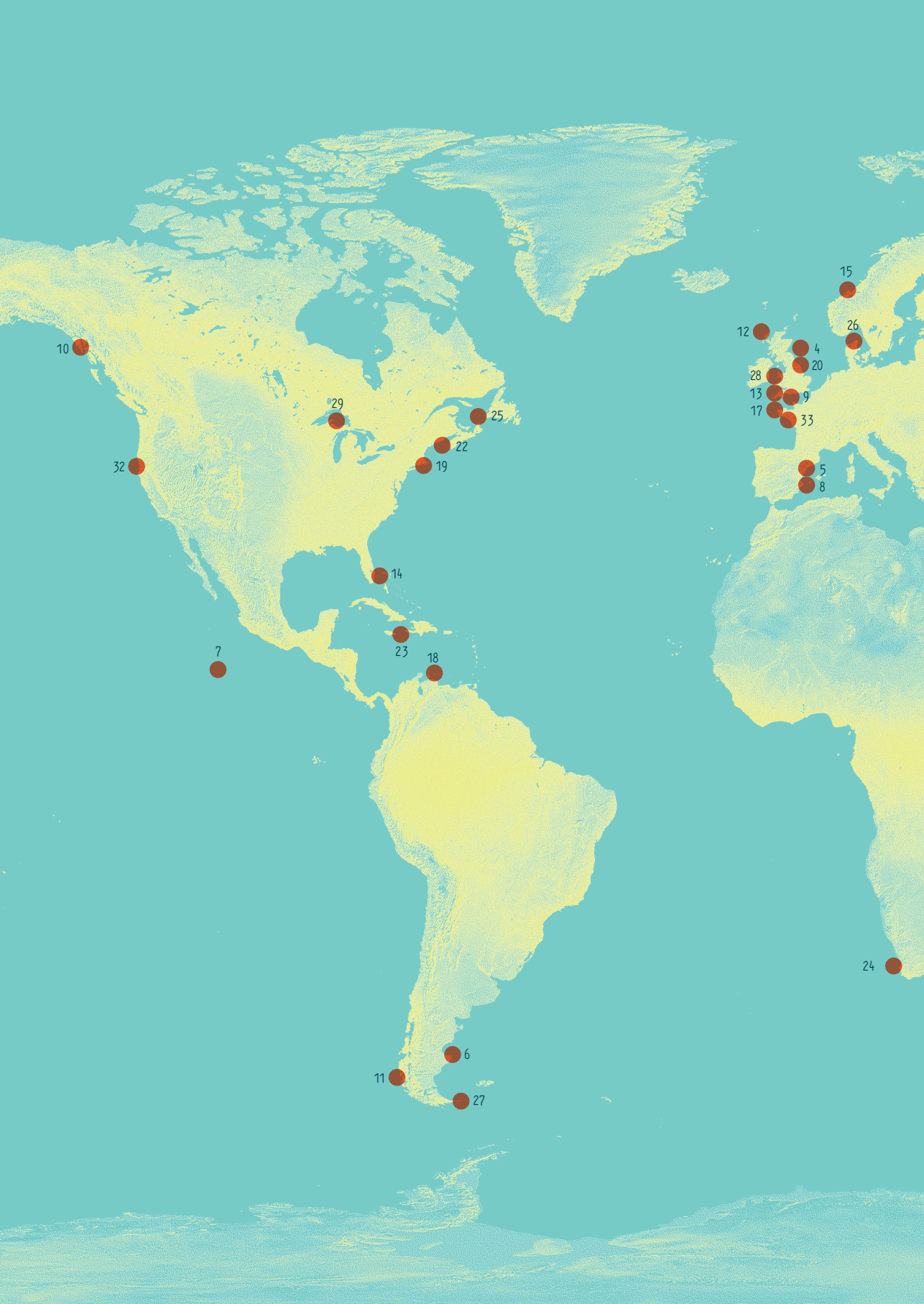
Geïnspireerd door een kleine vuurtoren in Patagonië die tegen het einde van de negentiende eeuw kortstondig in gebruik was, schreef Jules Verne de avonturenroman *Le phare du bout du monde* (De vuurtoren aan het einde van de wereld, in het Nederlands vertaald als *De piraten van het Vuurtoreneiland*). Hij beschreef

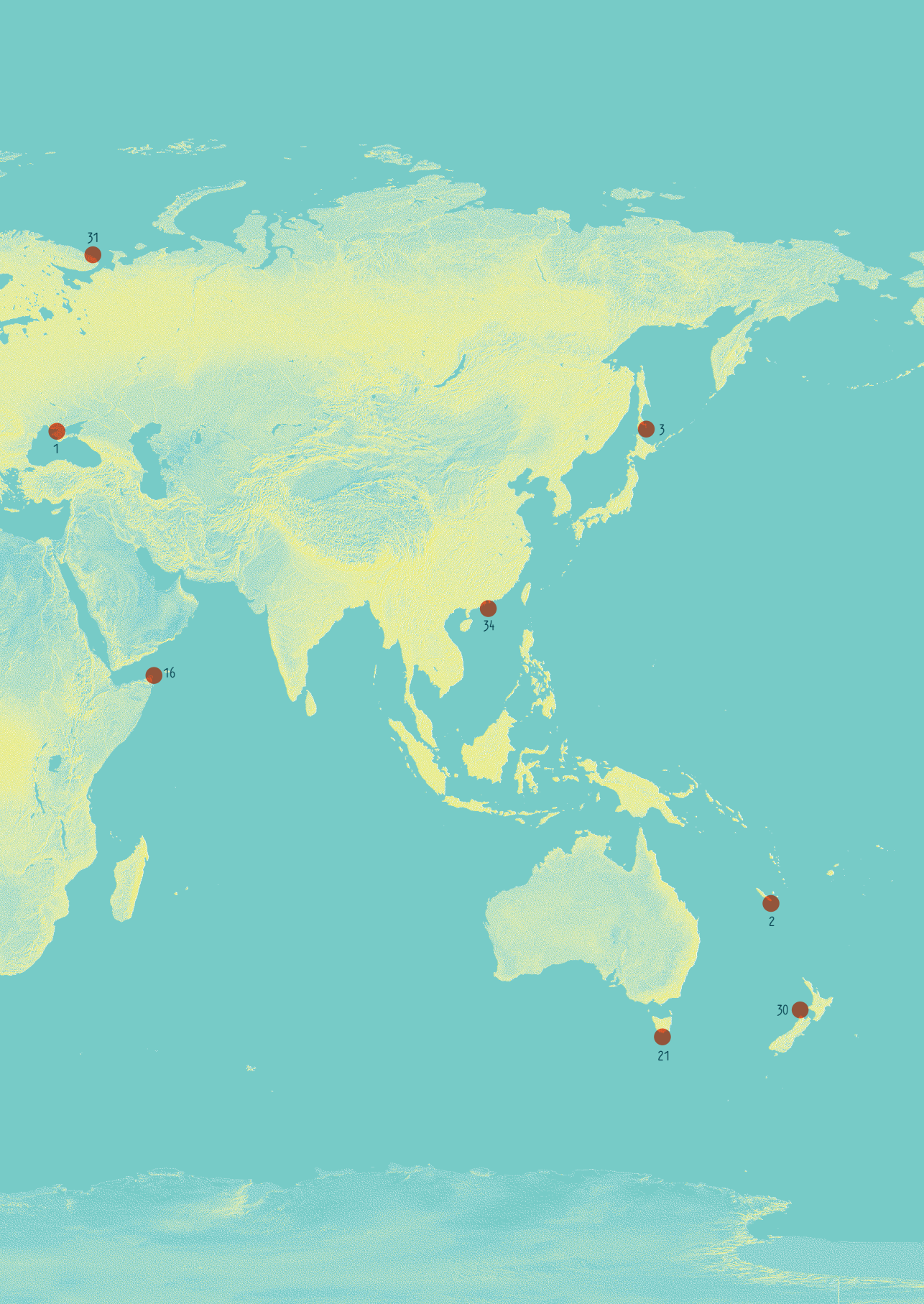
Isla de los Estados (Stateneiland) zonder ooit een voet op Argentijns grondgebied te hebben gezet – zoals hij ook nooit op de maan of in het midden van de aarde of op de bodem van de oceaan is geweest – en toch schreef hij een magnifiek verhaal. Evenzo heb ik mij bijna twee jaar ondergedompeld in een zee van informatie en licht en donker van elkaar proberen te onderscheiden om verhalen die soms moeilijk te bewijzen waren geloofwaardig te maken. Ik heb niets verzonnen en alles wat in dit boek staat, is al eerder ergens opgeschreven. Hoewel ik geen van deze afgelegen vuurtorens ooit van dichtbij heb gezien, was ik zo vrij ze te behandelen alsof ik ze ken en heb ik – vanuit mijn hedendaagse comfort – de storm tegen de ramen horen beuken, het isolement na een storm ervaren en de eenzaamheid die in de mist op de loer ligt gevoeld.

Aan de muur hangt een grote Michelin-wereldkaart. In deze vreemde tijden laat ik mijn blik elke dag over het oppervlak dwalen en me door het toeval leiden. Een naam naast een zwart stipje of een lijn die een ruimte afbakt, maakt dat ik mijn imaginaire reis begin en me even naar die plek verplaats. Wellicht is dat de reden dat dit project de vorm van een atlas heeft gekregen. Maar in tegenstelling tot de oneindige uitgestrektheid die ik op mijn wandkaart denk te zien, is dit boek begrensd en bescheiden van omvang. Een van de moeilijkste dingen was kiezen welke stip op de plattegrond moest worden gemarkeerd en welke niet. Ik ben me ervan bewust dat veel opmerkelijke en mooie vuurtorens met interessante verhalen buiten dit boek zijn gebleven.

Ik hoop dat u door middel van deze verhalen, tekeningen en zeekaarten een epische reis naar verre plaatsen en andere tijden zult beleven en net als ik zult genieten van de soms troostende, soms droefgeestige afzondering die dit boek u zal bieden.

José Luis González Macías
SEPTEMBER 2020

31

1

3

34

16

2

21

30

Vuurtoren van Adziogol

RYBAL'CHE,
OBLAST
CHERSON
(OEKRAÏNE)

Vlak voor Rybal'che houdt de geasfalteerde weg op. Verderop liggen de duinen van Kinburn, een plaats ver van de beschaafde wereld waar gouden zandheuvels, zoutpannen en conifeerbossen elkaar afwisselen. Deze steppegebieden werden ooit door Amazonen bewoond. Volgens Herodotus wist alleen Hercules hen te verslaan.

Buitengaats, op anderhalve kilometer van Rybal'che, waar de Dnjepr zich bij de Zwarte Zee voegt, rijst al ruim honderd jaar een slanke constructie op. Haar aanwezigheid is nog steeds noodzakelijk. Met een schip naar Cherson varen, over een in dichte oktobermist gehulde Dnjepr, betekent een labyrintische reis langs riviereilandjes, verraderlijke landstroken en uitgebaggerde kanalen van een ingewikkeld estuarium.

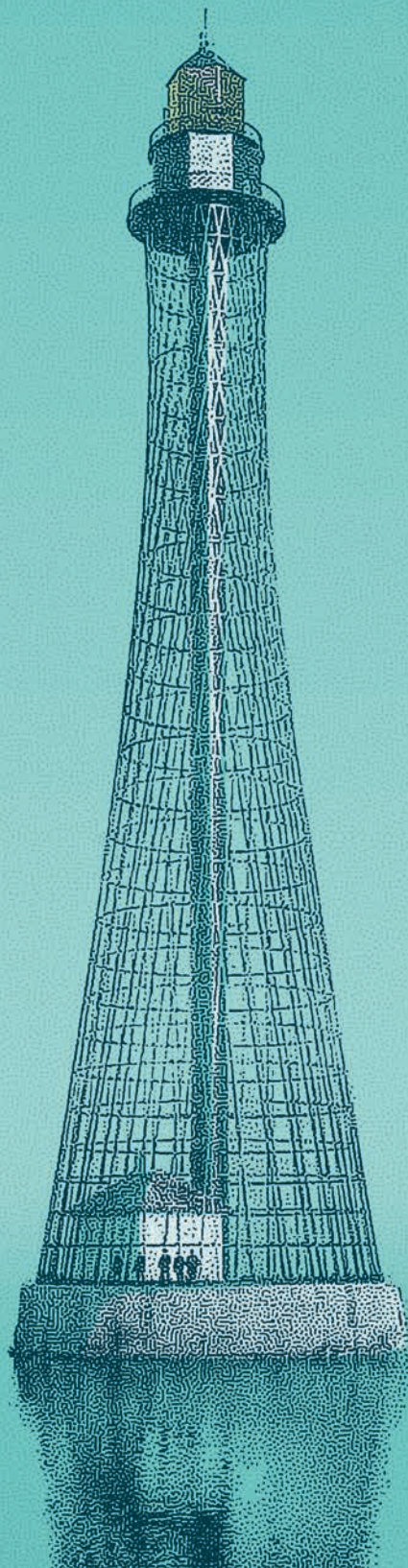
Waarschijnlijk slaagt een nieuwsgierige reiziger er wel in om in ruil voor een beetje geld, een paar blikjes bier en enkele liters benzine een lokale vissersboot te regelen die hem naar de vuurtoren brengt. Met een beetje geluk zal hij toegang krijgen tot de kolossale constructie, een raster van glimmend rood metaal, en de smalle trap opklimmen alsof hij over de vleugels van een gigantisch insect klautert. Ingesloten onder in de toren bevindt zich een bescheiden onderkomen voor de vuurtorenwachters. Hoewel ze dagelijks de reis van het vasteland naar de vuurtoren konden maken, in het warme seizoen per roeiboot en in de winter te voet over het ijs, maakten plotselinge weersveranderingen het soms wekenlang onmogelijk om terug te keren. Hier is niets overbodig.

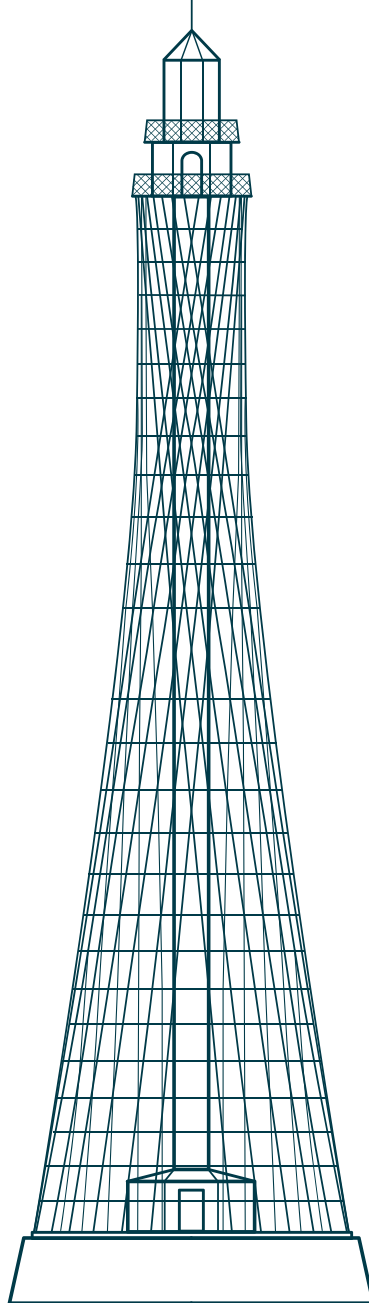
Vladimir Sjoechov tekende zijn lijnen met dezelfde precisie als waarmee Oekraïense vrouwen hun hoofddoeken borduurden. Bij het zien van zijn tekeningen zou het voor de hand liggen om te denken dat die structuren bij het lichtste briesje uit de juiste richting konden instorten. Maar de lijnen waren even robuust als rank. Tegen het einde van de negentiende eeuw ontwierp hij torens, overkappingen, paviljoens en gebouwen die met een minimum aan materiaal overeind bleven staan. Hij slaagde erin eenvoudige constructies van stalen matten tot leven te wekken en toverde ze om in buitengewone, organische, luchtige bouwwerken die niet aan de regels van de tijd waren gebonden.

Zijn hyperboloïde ontwerpen combineerden efficiëntie, eenvoud en elegantie, en na de revolutie van 1917 was hun constructivistische geest van grote invloed op de Sovjetarchitectuur. Sjoechov wordt beschouwd als een van de meest begaafde Russische architecten uit de geschiedenis.

De vuurtoren van Adziogol is als een rieten mand gevlochten. Met honderden openingen waar de wind onbelemmerd doorheen kan waaien.

1

Vuurtoren van Adziogol

ZWARTE ZEE

EUROPA

46° 29' 32" N

32° 13' 57" O

Architect: Vladimir Sjoechov

Bouwjaar: 1908-1911

Ontstoken: 1911

Actief

Hyperboloïde toren van staal

Torenhoogte: 64 meter

Lichthoogte: 67 meter

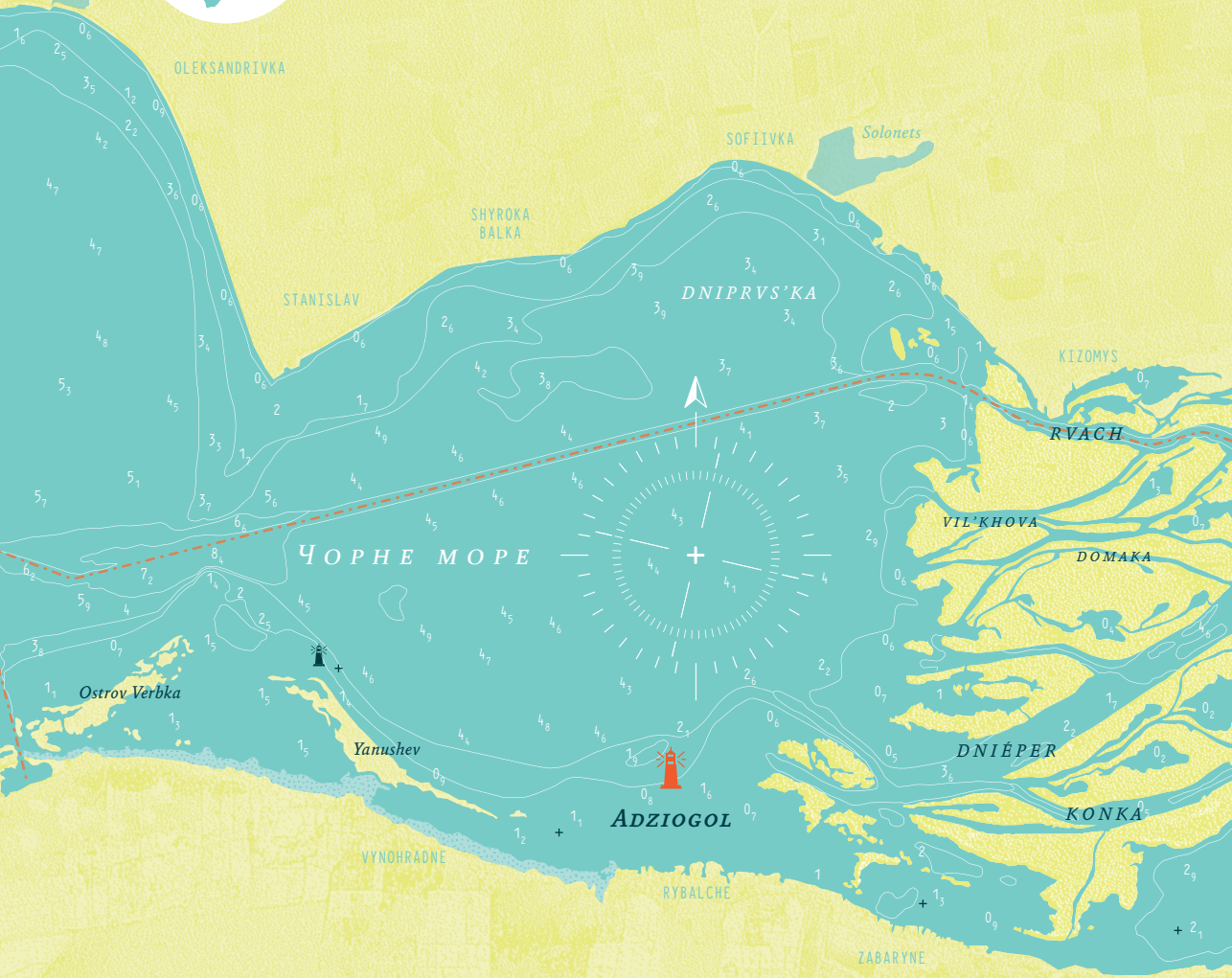
Dracht: 19 zeemijl

Lichtkarakter: vast wit licht

Adziogol heeft meerdere hoogterecords op zijn naam staan. Het is de hoogste constructie uit één stuk die Sjoechov heeft gebouwd. Het is ook de hoogste vuurtoren van Oekraïne, de negentiende van de wereld en de hoogste in dit boek.

Als de Eiffeltoren was gebouwd met een vergelijkbare hyperboloïde constructie als die van de vuurtoren van Adziogol, zou hij drie keer zo licht zijn.

2000 m

Rybal'chans'ke Рувну

Odzhylhol

Vuurtoren van Amédée

AMÉDÉE,
NOUMÉA,
NIEUW-
CALEDONIË
(FRANKRIJK)

Boven het gevaarlijke rif van Roches-Douvres, ongeveer veertig kilometer buiten de Bretonse kust, werd in 1867 een grote gietijzeren vuurtoren geplaatst. Deze toren wierp zijn licht op het water tussen twee eilanden, Brehet en Gurnsey, tot hij in 1944 door de Duitse troepen werd neergehaald. Gelukkig heeft de oude vuurtoren van Roches-Douvres nog een tweelingbroer aan de andere kant van de wereld.

Halverwege de negentiende eeuw annexeerde Frankrijk Nieuw-Caledonië. Op dat eiland, dat Cook en La Pérouse op hun reizen reeds hadden ontdekt, vond het de ideale locatie voor een gevangenis – minder berucht dan die van Guyana – om gevaarlijke gedetineerden en politieke gevangenen naartoe te brengen na de toenemende opstanden in Frankrijk. Dit aardse paradijs, ooit veelvuldig bezocht door walvisvaarders, handelaars in sandelhout en vistropers, werd door de wetgevers gekwalificeerd als ‘een van de schoonste plaatsen op aarde om penitentiaire inrichtingen te huisvesten’.

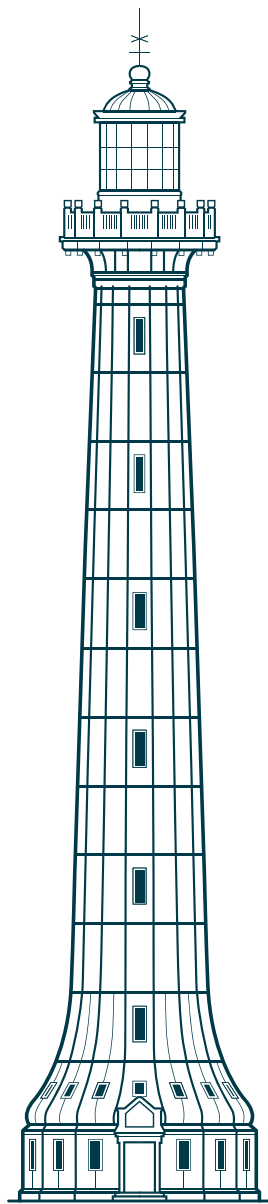
De haveningang van de nieuw gestichte stad Nouméa lag beschut achter een groot rif. De baai van Boulari bevaren, te midden van honderden koraaleilandjes en steeds veranderende stromingen, was niet zonder gevaar en door schipbreuken als die van de schoener L’Aventure zag men al spoedig in dat er een vuurtoren moest komen. Hoewel het eilandje Amédée als locatie werd aangewezen, vond de fabricage van de toren heel ver weg plaats, op ruim 1600 kilometer, in een metropool die zich de lichtstad noemde.

De metalen constructie werd in de werkplaats van Rigolet in Parijs gebouwd en later in segmenten verscheept; het atelier van horlogemaker Henry Lepaute vervaardigde behalve het draaimechanisme ook de door Augustin Fresnel ontworpen optische lenzen, die alle wereldzeeën verlichtten.

In 1862 verhief de voor Nieuw-Caledonië bestemde toren zich majestueus in de wijk La Villette en die zomer zagen de inwoners van de hoofdstad zijn verschijning eerder dan de zeevaarders. Twee jaar later werd de vuurtoren in 1200 kisten verscheept. De bijna vierhonderd ton aan lading zakte in lichters de Seine af naar Le Havre en vervolgde haar reis over zee in het donkere ruim van het vrachtschip Émile Pereire. De vooruitgang in de vorm van licht bereikte de nieuwe kolonie. Op 15 november 1865 werd de vuurtoren van Amédée in gebruik genomen met religieuze ceremonies, militair vertoon en chique redevoueringen.

Dankzij dit lichtbaken kwamen de schepen met politieke gevangenen veilig in Nieuw-Caledonië aan. Wie weet was er onder hen een Franse onderdaan die de vuurtoren op zijn wandelingen door Parijs had gezien om er na lange tijd weer een glimp van op te vangen in zijn cel in Nouméa.

LICHTHOOGTE

ZEE NIVEAU

2

Vuurtoren van Amédée

KORAA LZEE

STILLE OCEAAN

OCEANIË

22° 28' 38" Z

166° 28' 05" O

Bouwjaar: 1862
Ontstoken: 1865
Actief
Conische toren van gietijzer
Torenhoogte: 56 meter
Lichthoogte: 59 meter
Dracht: 24,5 zeemijl
Lichtkarakter: elke 15 seconden
twee schitteringen van wit licht

Het is mogelijk om een brief te versturen vanaf Amédée. In de toren bevindt zich een postkantoor en het eiland heeft zelfs een eigen postzegel, ter ere van de vuurtoren.

De smeedijzeren wenteltrap naar de galerij en de lamp telt 247 treden.

Vuurtoren van Aniva

KAAP ANIVA,
OBLAST
SACHALIN
(RUSLAND)

In de onpeilbare duisternis van de Russische zeeën moesten zeevaarders zich oriënteren op de schaarse, verre vuurtorens die deze wateren verlichtten. Vanwege de hoge kosten die deze installaties met zich meebrachten, soms vrijwel niet van energie te voorzien, zagen de Sovjetleiders zich genoodzaakt een risikant alternatief te kiezen dat het functioneren ervan kon garanderen. Tijdens de Koude Oorlog werden de lampen van ruim 130 Russische vuurtorens door RTG, thermo-elektrische radio-isotopengeneratoren, gevoed. Deze energiebron lijkt op een miniatuurkerncentrale die elektriciteit opwekt met de warmte die vrijkomt bij het verval van radioactief materiaal. RTG werden veelvuldig gebruikt in satellieten, ruimtesondes en afgelegen installaties – moeilijk bereikbare plekken waar je niet zo gauw een batterij kon vervangen.

Het langgerekte eiland Sachalin, waar Japanners, Russen en Chinezen woonden, was sinds de zeventiende eeuw betwist gebied, maar werd na de Tweede Wereldoorlog door de Sovjet-Unie geannexeerd. Op de meest zuidoostelijke punt staat sinds 1939 een bijzondere Japanse vuurtoren, oorspronkelijk Nakashiretoko geheten. Shinobu Miura, de architect, heeft de toren als een sprookjeskasteel op de Sivuchya-rots geplaatst, tegenover de steile Kaap Aniva. Maar de Japanners waren amper een decennium verantwoordelijk voor het licht. Na het tekenen van het Vredesverdrag van San Francisco in 1951 moesten ze het eiland verlaten. De vuurtoren bleef nog veertig jaar in gebruik, dankzij de inzet van Russische werknemers en dieselgeneratoren, totdat in 1996 – vijf jaar nadat de rode vlag boven het Kremlin werd neergehaald – de vuurtoren met een radio-isotopengenerator werd uitgerust. Van de ene op de andere dag lieten de vuurtorenwachters de installatie in de steek en deden de in Aniva achtergelaten logboeken er voorgoed het zwijgen toe.

Al vijftien jaar is de vuurtoren niet meer in gebruik. Sinds het licht is gedoofd, hebben duizenden zeevogels de toren geconfisqueerd. De tijd heeft zijn sporen achtergelaten in de verlaten ruimtes: afgebladderde muren, verroeste constructies, oude geplunderde motoren en gebroken ruiten in de vensters. De vuurtoren van Aniva zal stukje bij beetje in zee storten. Dappere toeristen trachten met kleine bootjes in de buurt te komen in een poging vervallen oorden te bezichtigen, een activiteit die Japanners *haikyo* noemen. Als de zee het toelaat maken ze een selfie in de buurt van de ruïne.

Hoewel de autoriteiten verzekeren dat de radio-isotopengenerator ontmanteld is, staat op een van de muren nog steeds in grote witte hanenpoten te lezen: GEVAAR! RADIOACTIEVE STRALING!